

Sygn. akt I ACa 759/11

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lutego 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA	– Roman Dziczek /spr./
Sędzia SA	– Ewa Kaniok
Sędzia SA	– Marzena Konsek-Bitkowska
Protokolant	– st. sekr. sąd. Katarzyna Foltak

po rozpoznaniu w dniu 24 lutego 2012 r. w Warszawie na rozprawie sprawy z powództwa Spółdzielni Mieszkaniowej "[...]" w B. przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej oraz Ministra Skarbu Państwa o zapłatę na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 31 marca 2011 r. sygn. akt II C 346/10

- 1. oddala apelację,**
- 2. zasądza od Spółdzielni Mieszkaniowej "[...]" w B. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.**

Sygn. akt I A Ca 759/11

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 31 marca 2011 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo Spółdzielni Mieszkaniowej „[...]” w B. skierowane przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Infrastruktury i Ministra Skarbu Państwa o zapłatę odszkodowania w kwocie 34 984 624, rozszerzonego następnie o dalszą kwotę 113 482,12 zł wraz z ustawowymi odsetkami, na podstawie art. 417¹ k.c. w zw. z art. 417 § 1 k.c., w związku z uchwaleniem niekonstytucyjnych przepisów – art. 12 ust. 1¹ i art. 17¹⁴ ust. 1¹ ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz. U. z 2003 Nr 119, poz. 1116 ze zm. – dalej „u.s.m.”) w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 125, poz. 873 – dalej „nowela czerwcową do u.s.m.”), co stwierdził Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 17 grudnia 2008 r. (sygn.. P 16/08).

Sąd Okręgowy ustalił, że powodowa Spółdzielnia na mocy wskazanych w pozwie przepisów w brzmieniu nadanym nowelą czerwcową do u.s.m. miała obowiązek przeniesienia własności lokali na rzecz członków spółdzielni, którym przysługiwało spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu lub spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, na warunkach wynikających z tych przepisów. Kwestę umorzenia niespłaconych do dnia wejścia w życie noweli czerwcowej, zobowiązań wobec spółdzielni przewłaszczonej członków regulował art. 6 tej noweli.

17 grudnia 2008 r. Trybunał Konstytucyjny w sprawie P 16/08 uznał, że art. 12 i art. 17¹⁴ u.s.m. są niezgodne z Konstytucją, przy czym w punkcie II orzeczenia orzekł, że przepisy te tracą moc z upływem 12 miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku, a więc 31 grudnia 2009 r.

Wyrokiem z dnia 15 lipca 2009 r. Trybunał Konstytucyjny w sprawie K 64/07 orzekł, że art. 6 ust. 1 noweli czerwcowej do u.s.m. jest niezgodny z Konstytucją.

Po wejściu w życie wskazanych wyżej przepisów, a przed dniem uznania ich za niezgodne z Konstytucją, tj. w okresie od września 2007 r. do 16 grudnia 2009 r. Spółdzielnia dokonała ustanowienia odrębnej własności 692 lokali pozostających w zasobach tej Spółdzielni. Łączna wartość rynkowa tych lokali zamykała się w kwocie 144 286 382,98 zł. Członkowie spółdzielni, na których rzecz ustanowiono prawo odrębnej własności lokali pokryli wkładem budowlanym łącznie kwotę 109 283 759,53 zł. Kwota ta nie stanowiła kwoty równej wartości rynkowej lokali, za jaką zostały one wybudowane. Pozostała kwota była im umarzana.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji powództwo podlegało oddaleniu. Wskazywane, jako podstawa prawna roszczenia, naruszenie art. 417¹ k.c. nie może być podstawą formułowania deliktu ustawodawczego w sytuacji, gdy niekonstytucyjne przepisy utraciły swą moc dopiero po roku, od opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w dzienniku Ustaw, a zdarzenia, z których wywodzona jest szkoda miały miejsce w czasie, gdy wskazane przepisy obowiązywały.

Z kolei co do przepisu art. 6 ust. 1 noweli czerwcowej do u.s.m., który utracił moc na skutek wyroku TK z 15 lipca 2009 r. (K 64/07) Sąd Okręgowy stwierdził, że strona powodowa nie wykazała, czy doszło do umorzenia w warunkach pokrycia całości kosztów budowy lokalu, a więc czy umorzenie było zasadne (albowiem nie przedstawiono dowodu na

okoliczność, jakie były koszty spółdzielni związane z budową poszczególnych lokali). A zatem powodowa Spółdzielnia nie wykazała szkody. Nadto, w warunkach umorzeń na podstawie art. 6 ust. 1 noweli czerwcowej do u.s.m., Spółdzielnia służy roszczenie o zwrot tych kwot od nabywców lokali, co czyni roszczenie przedwczesnym wobec Skarbu Państwa.

W kwestii legitymacji biernej Sąd wskazał, że właściwą jednostką Skarbu Państwa uprawnioną do jego reprezentacji był Minister Skarbu Państwa, stosownie do art. 25 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. Nr 159 z 2003 r., poz. 1548 ze zm.).

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 i art. 99 k.p.c.

W apelacji powód zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w całości zarzucając mu:

1. naruszenie art. 190 ust. 1, ust. 3 i ust. 4 w zw. z art. 2 i art. 8 ust. 2 Konstytucji RP,
2. naruszenie art. 417 § 1 k.c. w zw. z art. 417¹ k.c.,
3. naruszenie art. 2, art. 21 ust. 1 i 2, art. 31 ust. 3, art. 64 ust. 2 i 3 oraz art. 77 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP,
4. naruszenie art. 508 k.c.,
5. naruszenie art. 361 § 1 i 2 k.c. i art. 6 k.c. w zw. z art. 227 k.p.c. i art. 217 § 2 k.p.c., a nadto
6. naruszenie art. 322 k.p.c., art. 278 w zw. z art. 217 § 2 k.p.c., art. 224 § 1 k.p.c., art. 233 k.p.c. i art. 227 k.p.c., art. 299 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. i
7. nierozpoznanie istoty sprawy przez błędne przyjęcie, że szkoda była wynikiem niekonstytucyjności art. 6 noweli czerwcowej do u.s.m., a nie jak twierdził powód, art. 12 u.s.m.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja nie jest uzasadniona.

Przepisy art. 12 ust. 1 i 1¹ oraz art. 17¹⁴ ust. 1 i 1¹ u.s.m. w brzmieniu obowiązującym od 31 lipca 2007 do 29 grudnia 2008 r., jakkolwiek uznane za niezgodne z Konstytucją wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 17 grudnia 2008 r. (P 16/07, OTK-A 2008/10/181, Dz. U.RP z 2008 nr 235, poz.1617 – dalej „wyrok TK z 17 grudnia 2008 r.”), były w tym okresie obowiązującym prawem i jako takie stanowiły legalną podstawę przekształceń własnościowych, o których mowa w twierdzeniach pozwu i ustaleniach Sądu pierwszej instancji. W tej sytuacji, nie zachodziła podstawa odpowiedzialności Skarbu Państwa z art. 417¹ § 1 k.c. w zw. z art. 417 § 1 k.c.; a zatem brak było koniecznej przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej, co skutkowało oddaleniem powództwa.

Zgodnie z poglądem przeważającym w orzecznictwie Sądu Najwyższego, wyrok Trybunału Konstytucyjnego stwierdzający niezgodność przepisu ustawy z Konstytucją jest w zasadzie skuteczny *ex tunc*, tj. od dnia wejścia w życie zakwestionowanego przepisu, chyba że co innego wynika z jego sentencji albo - jak np. w wypadku niekonstytucyjności art. 418 k.c. - utrata mocy obowiązującej następuje ze skutkiem od dnia wejścia w życie Konstytucji (zob. uchwała z dnia 3 lipca 2003 r., III CZP 45/03, OSNC 2004, nr 9, poz. 136, wyrok z dnia 9 października 2003 r., I CK 150/02, OSNC 2004, nr 7-8, poz. 132, wyrok z dnia 29 października 2003 r., III CK 34/02, OSP 2005, nr 4, poz. 54,

uchwała z dnia 23 stycznia 2004 r., III CZP 112/03, OSNC 2005, nr 4, poz. 61, postanowienie z dnia 15 kwietnia 2004 r., IV CK 272/03, niepubl., wyrok z dnia 30 września 2004 r., IV CK 20/04, OSNC 2005, nr 9, poz. 161, wyrok z dnia 26 listopada 2004 r., V CK 270/04, niepubl., uchwała z dnia 23 czerwca 2005 r., III CZP 35/05, OSNC 2006, nr 5, poz. 81, wyrok z dnia 7 października 2005 r., II CK 756/04, "Monitor Prawniczy" 2005, nr 21, s. 1027, uchwała z dnia 19 maja 2006 r., III CZP 26/06, OSNC 2007, nr 3, poz. 39, wyrok z dnia 14 września 2006 r., III CSK 102/06, niepubl., uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 7 grudnia 2006 r., III CZP 99/06, OSNC 2007, nr 6, poz. 79, wyrok z dnia 15 czerwca 2007 r., II CNP 37/07, niepubl., wyrok z dnia 13 grudnia 2007 r., I CSK 315/07, niepubl., wyrok z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 31/08, OSNC-ZD 2009, nr A, poz. 16, wyrok z dnia 20 maja 2009 r., I CSK 379/08, OSNC 2009, nr 12, poz. 172).

Odraczając w punkcie drugim (II) sentencji wyroku z 17 grudnia 2008 r. utratę mocy obowiązującej zakwestionowanych w pkt I. 1 – 4 przepisów, Trybunał Konstytucyjny zaakceptował dla zasadniczych roszczeń przewłaszczeniowych, wynikających z art. 12 i art. 17¹⁴ u.s.m., formułę kosztową, jako obowiązujące prawo. Wynika to wprost z treści uzasadnienia tego orzeczenia.

Odroczenie utraty mocy obowiązującej m. in., przepisów istotnych w sprawie, miało umożliwić każdemu, komu przysługuje spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego lub spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, przekształcenie tego prawa w prawo własności, po dokonaniu spłat określonych odpowiednio w art. 12 ust. 1 pkt 1-3 u.s.m. i art. 17¹⁴ ust. 1 pkt 1-2 u.s.m, w brzmieniu obowiązującym od 31 lipca 2007 r. W punkcie 10.4 uzasadnienia cytowanego wyroku Trybunał Konstytucyjny wskazał, że odroczenie terminu utraty mocy

obowiązującej przepisów uznanych za niekonstytucyjne oznacza, że do momentu wskazanego w sentencji wyroku przepisy te obowiązują, a ich obowiązywanie jest równoznaczne z koniecznością ich przestrzegania i stosowania przez wszystkich ich adresatów. Zgodnie bowiem z art. 190 ust. 1 Konstytucji, także to rozstrzygnięcie zamieszczone w tekście orzeczenia Trybunału, jest nie tylko ostateczne, ale i ma moc powszechnie obowiązującą. Zakresem tej mocy objęte są również wszystkie sądy. Konstytucja nie przewiduje bowiem żadnego wyjątku w stosunku do zasady wyrażonej w jej art. 190 ust. 1 (zob. wyroki TK: sygn. K 25/01, sygn. P 1/05), a pogląd o konieczności stosowania w okresie odroczenia przepisów, które utraciły domniemanie konstytucyjności, jest utrwalony w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (zob. wyroki TK: sygn. SK 1/04, sygn. K 14/03, sygn. P 1/05, sygn. K 30/06, sygn. P 10/07, sygn. SK 49/05, sygn. U 5/06 oraz wyrok z 1 lipca 2008 r., sygn. K 23/07, OTK ZU nr 6/A/2008, poz. 100). Oznacza to także, że postępowania zmierzające do zawarcia przez osobę uprawnioną ze spółdzielnią umowy przeniesienia własności lokalu powinny być kontynuowane, tj. umowy przeniesienia własności lokalu zawarte pomiędzy spółdzielnią a osobą, której przysługiwało spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu lub spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, nie mogą być unieważnione, a orzeczenia sądowe zastępujące oświadczenia woli spółdzielni mieszkaniowych (z powodu opieszałości spółdzielni), wydane na podstawie art. 49¹ u.s.m., nie mogą być wzruszone w trybie art. 190 ust. 4 Konstytucji (v. tamże).

W tym kontekście Sąd Apelacyjny podziela stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 7 grudnia 2007 r. (III CZP 125/07, OSNC 2008/12/138), że sugestia płynąca z brzmienie art. 417¹ § 1 k.c., który przewiduje odpowiedzialność Skarbu Państwa za

szkody spowodowane wydaniem aktu normatywnego, iż zdarzeniem wyrządzającym szkodę jest samo wydanie aktu normatywnego, a nie jego obowiązywanie, nie może być zaakceptowana.

Art. 417¹ § 1 k.c. przewiduje odpowiedzialność nie za szkody spowodowane wydaniem aktu normatywnego, lecz wywołane jego wejściem w życie i obowiązywaniem. Taka koincydencja wynika z odczytywania tego przepisu w związku z art. 417 § 1 k.c.

A zatem, z punktu widzenia odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone wydaniem aktu normatywnego istotne znaczenie należy przypisać nie wydaniu i wejściu w życie aktu normatywnego, lecz jego obowiązywaniu.

Z przepisów Konstytucji odnoszących się do kompetencji Trybunału Konstytucyjnego wynika, że nie zawsze stwierdzenie przez Trybunał, iż dany akt normatywny jest sprzeczny z Konstytucją pociąga za sobą odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa za jego wydanie. Skoro bowiem Konstytucja pozostawia Trybunałowi możliwość ustalenia, od kiedy należy traktować określony akt normatywny za nieobowiązujący i w wyroku z 17 grudnia 2008 r. Trybunał z tej możliwości skorzystał, nie można postawić znaku równości pomiędzy samym stwierdzeniem przez Trybunał niezgodności określonego aktu normatywnego z Konstytucją, a możliwością przypisania Skarbowi Państwa odpowiedzialności odszkodowawczej za wydanie takiego aktu. Wbrew literalnej wykładni art. 417¹ § 1 k.c. należało uznać, że stwierdzenie niezgodności wskazanych przez powódkę przepisów u.s.m. z Konstytucją nie wystarczało do przypisania Skarbowi Państwa odpowiedzialności za szkody spowodowane wydaniem takiego aktu normatywnego. Konstytucja bowiem w art. 190 pozostawiła Trybunałowi ostateczną decyzję co do tego, jakie skutki ma pociągać za sobą jego

orzeczenie. I Trybunał Konstytucyjny z tego uprawnienia skorzystał w sposób wyżej wskazany.

Inna interpretacja art. 417¹ § 1 k.c. byłaby sprzeczna zarówno z art. 417 § 1 k.c. jak i art. 190 Konstytucji; prowadziłyby także do następstw, które trudno akceptować. Uznanie, że samo stwierdzenie niekonstytucyjności aktu normatywnego jest wystarczające do przypisania Skarbowi Państwa odpowiedzialności za bezprawie legislacyjne, a odroczenie wejścia w życie orzeczenia Trybunału nie ma żadnego znaczenia, musiałoby prowadzić do dysfunkcjonalności w działalności organów państwa. Z jednej strony bowiem z orzeczenia Trybunału wynika jednoznacznie, że określony przepis, pomimo jego sprzeczności z ustawą nadal obowiązuje, zatem organy państwa i podmioty, których dotyczy, powinny się do niego, w czasie odroczenia utraty jego mocy obowiązującej, stosować. Z drugiej strony gdyby przyjąć, że Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą związaną z obowiązywaniem takiego przepisu, żaden racjonalnie działający organ ani podmiot nie powinien go stosować, gdyż narażałby w ten sposób Skarb Państwa na odpowiedzialność odszkodowawczą.

Jeżeli więc Trybunał, biorąc pod uwagę wszystkie chronione Konstytucją wartości, decyduje się na utrzymanie w mocy przepisu sprzecznego z ustawą, umową międzynarodową lub Konstytucją, to tak długo, jak on obowiązuje, żadnemu zachowaniu, do którego ten przepis się odnosi, nie można przypisać cechy bezprawności. Prowadzi to do wniosku, że nie można uznać - w rozumieniu art. 77 Konstytucji i art. 417¹ § 1 k.c. - aby działania organów Państwa, dla których przepis ten stanowi podstawę, były niezgodne z prawem, a tym samym pociągały za sobą odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa.

W tej sytuacji kwestia ewentualnej szkody (art. 361 k.c.) oraz naruszeń procesowych z nią związanych, nie miała znaczenia. Z kolei zarzut naruszenie wskazanych w apelacji przepisów Konstytucji jest zarzutem niewłaściwie skierowanym, albowiem wskazane przepisy nie kreowały wprost praw i obowiązków, relewantnych w sprawie, lecz mogły stanowić i w części stanowiły podstawę orzekania Trybunału Konstytucyjnego w przedmiocie niezgodności (z nimi) wskazanych w pozwie przepisów u.s.m., w brzmieniu nadanym nowelą czerwcową do u.s.m.

Ma natomiast rację apelujący, że Sąd pierwszej instancji niewłaściwie ocenił żądanie pozwu przez pryzmat art. 6 ust. 1 noweli do u.s.m., skoro w podstawie faktycznej roszczenia powodowa Spółdzielnia nie odwoływała się do przewłaszczeń z okresu sprzed 31 lipa 2007 r., ani nie wskazywała na tę podstawę naruszenia prawa w związku z art. 417¹ k.c. Nie oznacza to jednak, że nie doszło do nierozpoznania istoty sprawy, skoro w pierwszej części rozważań Sąd Okręgowy ocenił poprawnie, że stosowanie niekonstytucyjnych przepisów, wskazanych w pozwie, nie było bezprawne i nie mogło zrodzić odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Mimo więc częściowo wadliwego uzasadnienia, nieadekwatnego w sprawie, także w zakresie odnoszącym się do 508 k.c. orzeczenie odpowiadało prawu.

Z tych wszystkich względów, na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 108 § 1 i art. 98 k.p.c. w zw. z art. 99 i art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 6 pkt 7 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie .... (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).

